

KRATAK PREGLED ZBIRKE SAKRALNE UMJETNOSTI

Dvorac Batthyany Ludbreg

Zbirka sakralne umjetnosti Ludbreg sadrži izložke koji su grupirani i kataloški obrađeni u pet tematskih skupina:

1. KAMENA I DRVENA PLASTIKA¹

1.1. Kubus s reljefima svetaca (kat. br. I. I.)

Kubus iz župnog dvora u Martijancu pripadao je kipu Trpećeg Krista, pilu koji je izvorno stajao u Martijancu, a sada u Sudovčini. Datiran je u treću četvrtinu 17. stoljeća, a rad je nepoznata autora.

Izrađen je od kamena na kome su sačuvani tragovi originalne polikromije i pozlate. Na prednjoj i dvije bočne stranice isklesane su plitke niše, a unutar njih u plitkom reljefu izvedeni su likovi trojice svetaca: Sv. Antuna Padovanskog (na prednjoj strani), Sv. Nikole (lijevo) i Sv. Jurja (desno).

1.2. Kruna biskupskog štapa (kat. br. I.5.)

Kruna biskupskog štapa iz župnog dvora u Ludbregu datira se u prvu polovicu 18. stoljeća. Izrezbarena je od drveta sa sačuvanim tragovima pozlate. Taj završni dio biskupskog štapa čini kratka drška između dva čvora (nodusa) te volutom iz koje se izvijaju listovi akan-tusa. Unutar volute nalazi se četverolisna rozeta.

1.3. Kip nepoznate sveticice (kat. br. 1.6.)

Drveni, rezbareni i polikromirani kip sveticice iz Ludbrega rad je nepoznatog autora iz druge polovice 18. stoljeća, a njen izvorni smještaj nije poznat.

Sveticica je prikazana kao mlada žena duge kose smotane u punđu. Stoji u blagom kontrapostu, vitke linije tijela i skladnih crta lica. Odjevena je u dugu haljinu pripijenu uz gornji dio tijela, a preko nje ima ogrnut plašt koji u naborima pada do poda. Nedostaju joj obje ruke od lakta na niže, te neki dijelovi draperije haljine. Lice joj je oštećeno. Po tijelu su vidljivi

Slika 1.
MISSALE ROMANUM, München 1668., Ludbreg, župna crkva
Presvetog Trojstva. (Snimio: Davor Puttar)

tragovi paleža, a neka oštećenja pokrpana su gipsom ili mortom. Originalna polikromija preslikana je debelim slojem uljane boje.

1.4. Kip Boga Oca (kat. br. 1.7.)

Iz Ludbrega je i kip Boga Oca rezbaren iz drveta na kojem su sačuvani šturi tragovi originalne polikromije. Rad je nepoznatog autora iz druge polovice 18. stoljeća, a njegov izvorni smještaj nije poznat. Bog Otac je prikazan od pojasa naviše kako izranja iz oblaka. Ruke, koje mu sada nedostaju, bile su raširene poput antene križa. Ispod desne ruke, iza oblaka, proviruje zemaljska kugla. Drvo od kojeg je

izrađen jako je oštećeno uslijed crvotočnosti.

1.5. Kip Presvetog Trojstva (kat. br. 1.8.)

Kameni polikromirani, ali recentno preslikani, kip Presvetog Trojstva izvorno je pripadao pilu Sv. Trojstva koji se nekad nalazio na glavnom gradskom trgu. Presveto Trojstvo stajalo je, kao središnja kompozicija, na visokom kvadratičnom kamenom stupu koji se uzdizao iznad postamenta. Autor ovog pila je nepoznat, a datiran je u posljednju četvrtinu 18. stoljeća.

Kompoziciju Sv. Trojstva čine Isus, Duh Sveti i Bog Otac koji sjede na oblacima. U središnji kompozicije nalazi se kugla zemaljska, lijevo od kugle sjedi Bog Otac, a desno Krist. Lijeva ruka Boga Oca, s tri ispružena prsta, počiva mu na lijevoj nadkoljenici. Desnom rukom stisnute šake, u kojoj je vjerojatno držao štap s likom golubice "Duha Svetog", oslanja se na kuglu. Kristova je lijeva ruka položena na prsa. Desnom rukom obuhvatio je visoki križ četvrtasta presjeka koji stoji na oblacima, a uzdiže se povrh njegove glave.

Kompozicija je recentno preslikana, a neka ranija oštećenja nestručno su pokrpana mortom. Nedostaju neki dijelovi skulptura.

1.6. Kip Sv. Roka (kat. br. 1.9.)

Kameni polikromirani kip Sv. Roka je, također, izvorno pripadao pilu Sv. Trojstva na glavnom gradskom trgu u Ludbregu. Kipovi Sv. Roka i Sv. Florijana stajali su na vlastitom nižem postamentu sa svake strane središnje kompozicije Presvetog Trojstva. Svetac u punoj figuri stoji u stavu kontraposta. Odjeven je u hodočasničku odjeću i sa šeširom na glavi. Ogrnut je pelerinom ukrašenom s po jednom školjkom sa svake strane. O pasu mu visi čuturica, a lijevom rukom se oslanja na štap. Kažiprstom desne ruke pokazuje na bedro

lijeve noge s kužnom ranom. Podno njegove desne noge leži pas s komadićem kruha u gubi. Kip je recentno preslikan.

1.7. Krstionica (kat. br. 1.10.)

Kamena krstionica iz župne crkve Sv. Martina u Martijancu rad je nepoznatog autora iz 1783. godine (prema pisanim izvorima).

Postavljena je na stup kvadratičnog tlocrta. Sastoji se od kružnog bazena iznad kojeg se uzdiže valjkasta krstionica raščlanjena s četiri volutna pilastara koji podupiru vijenac. Na stranicama su pravokutne plitke uklade odsječenih uglova, a na prednjoj strani su metalna vrata. Nad vijencem se uzdiže kupolasti krovčić također raščlanjen volutama. Na vrhu je vjerojatno stajao kip.

Krstionica je recentno preslikana.

2. SLIKARSTVO²

2.1. Slika "Sv. Antun opat" (kat. br. 2.1.)

Slika s likom Sv. Antuna opata iz župnog dvora u Ludbregu, izvorno se nalazila na bočnom oltaru kapele Sv. Antuna u Selniku. Rad je nepoznatog autora oko 1800. godine.

Sv. Antun je prikazan kako sjedi pod trošnim trijemom u sjeni visoke hrudi. Odjeven je u monaški habit. Na desnom koljenu počiva mu otvorena knjiga. Pred nogama opata sjedi prase sa zvoncem oko vrata (simbol njegove borbe protiv požude i proždrljivosti, a malo podalje stilizirana zmija (simbolizira iskušenja s kojima je bio suočen). Slika je oštećena.

2.2. Slika Sv. Apolonija (kat. br. 2.4.)

Slika se izvorno nalazila na bočnom oltaru kapele Sv. Antuna u Selniku. Rad je nepoznatog autora iz 19. stoljeća. Prikazuje lik Sv. Apolonije u cijeloj figuri. Ona stoji u stavu kontraposta, na livadi okružena niskim raslinjem. Odjevena je u dugu haljinu do struka pripijenu uz tijelo, te ogrnuta crvenim plaštem koji je na prsima pričvršćen kopčom. U lijevoj ruci drži list palme, a u desnoj kliješta s izvađenim zubom. Dugačka, tamna, kovrčava kosa pada joj niz leđa, a na kosu je pričvršćen dijamant. U gornjem lijevom i desnom uglu iz oblaka proviruju anđeoske glave s krilima.

Svojim formalno-stilskim obilježjima (tvrda modelacija i stilizacija forme, kompozicijski plitak prostor, te svijetao i suzdržan kolorit) predstavlja prototip klasične kompozicije rasprostranjen i omiljen u regionalnom slikarstvu kontinentalne Hrvatske (M. Repanić-Braun, 1998.) Slika je oštećena.

2.3. Slika Sv. Florijan (kat. br. 2.5.)

Slika s likom Sv. Florijana iz župnog dvora u Ludbregu izvorno se nalazila na glavnom oltaru kapele Sv. Florijana u Slokovcu, sagrađene 1869. godine. Autor joj je nepoznat. Sv. Florijan je prikazan u punoj figuri, odjeven u odoru rimskog vojnika. U lijevoj ruci drži

zelenu zastavu na štapu, a desnom rukom iz drvenog kabliča sipa vodu na kuću iz koje bukti vatra. U podnožju svečeve lijeve noge nalazi se mlinski kamen. S neba prodiru sunčeve zrake koje obasjavaju lice sveca.

S obzirom na svoja likovna svojstva (skromna paleta boja; tvrda modelacija i stilizacija figure) ona je najvjerojatnije rad nepoznatog pučkog majstora u drugoj polovici 19. stoljeća.

Slika je oštećena.

2.4. Slika Sv. Alojzije (kat. br. 2.6.)

Slika s likom Sv. Alojzija iz župne crkve Presvetog Trojstva nastala je u doba romantizma. Autor joj je nepoznat.

Prikazuje Sv. Alojzija do pola figure pognute nad stolom. Odjeven je u isusovački habit. Lijevom rukom, u kojoj drži bič, oslanja se na stol, a u desnoj drži raspelo. Na stolu u pozadini lika stoji knjiga, na njoj lubanja, a iza njih vaza s ljiljanom. Pozadina slike je tamna, samo oko svečeve glave je svjetlo koje djeluje poput aureole. Slika je dobro sačuvana.

3. CRKVENO RUHO³

3.1. Kazula (kat. br. 3.1.)

Kazula iz župnog dvora u Velikom Bukovcu izrađena je od dviju tzv. naturalistički oblikovanih tkanina proizvedenih u Francuskoj između 1720. - 1730. godine.

Središnji dijelovi izrađeni su od otvorenosmeđeg svilenog damasta broširanog nizom raznih i maštovito oblikovanih cvjetova, a bočni dijelovi od bijelog svilenog tafta s raznobojno broširanim sitnijim cvjetnim spletovima. Crkveno ruho proizvedeno od iste vrste platna često je na području kontinentalne Hrvatske (J. Ivoš, 1998.). Tkanina je oštećena.

3.2. Kazula (kat. br. 3.2.)

Kazula iz kapele Sv. Križa u Križovljanu izrađena je od tkanina proizvedenih u Francuskoj sredinom 18. stoljeća. I jedna je od rijetkih koje su nastale u to doba i očuvane na tom terenu. Srednji dijelovi izrađeni su od višebojno broširanog svilenog ripsa, a bočne strane od žutog svilenog moarea. Uz kazulu je sačuvana stola. Tkanina je prilično oštećena.

3.3. Kazula (kat. br. 3.3.)

Kazula iz kapele Sv. Katarine u Malom Bukovcu izrađena je od tkanine koja je inače služila za svjetovnu odjeću, a proizvedena je u francuskim tkaonicama u razdoblju između 1770.-1780. godine.

Srednji dijelovi izrađeni su od laksružičastog, raznobojno broširanog svilenog tafta, dok su bočne strane od bijelog, raznobojnog svilenog tafta. Obje tkanine imaju motive pravilno razasutih kitica sitnog cvijeća. Tkanina je relativno dobro očuvana.

3.4. Kazula (kat. br. 3.4.)

Kazula iz župne crkve Presvetog Trojstva u Ludbregu izrađena je od tkanina proizvedenih u jednoj od vrsnih tkaonica misnog ruha u Austriji ili Njemačkoj u prvoj polovici 19. stoljeća, a ima motive kopirane s tkanina nastalih u Italiji sredinom 17. stoljeća. U cijelosti je izrađena od crnog svilenog damasta, a na leđima joj je izveden križ otkan srebrnom niti s bogato ukrašenim cvjetnim i lisnim dekorom sa stilskim elementima ranog bidermajera. Tkanina je djelomično oštećena.

3.5. Kazula i velum (kat. br. 3.5.)

Kazula i njoj pripadajući velum, bursa i pala, predstavljaju stilski vrlo vrijedan primjerak crkvenog ruha, izrađenog od tkanina proizvedenih u jednoj od tkaonica u sjevernoj Italiji ili Austriji u prvoj polovici 19. stoljeća. Ovaj brokat spada u skupinu tkanina rađenih isključivo za crkveno ruho, a inspiriran je renesansnim tekstilnim motivima, ali izrađen novom kombinacijom boja i stilizacijom dekorativnih elemenata.

Srednji dijelovi kazule izrađeni su od bijelog, pozlaćenim nitima proširanog svilenog atlasa, dok su bočne stranice izrađene od iste tkanine u laksružičastoj boji. Tkanina je u vrlo lošem, gotovo raspadnutom stanju.

3.6. Kazula (kat. br. 3.6.)

Kazula iz župne crkve Sv. Đurđa u Sv. Đurđu izrađena je od tkanina proizvedenih u Austriji u posljednjoj četvrtini 19. stoljeća.

Srednji dio i leđni križ izrađeni su od bijelog svilenog atlasa s otkanim motivom stiliziranog ploda granate jabuke, dok su bočne strane izrađene od bijelog svilenog damasta. Na sjecištu križa je monogram IHS. Tkanina je prilično oštećena.

3.7. Kazula (kat. br. 3.7.)

Druga kazula iz župne crkve Sv. Đurđa u Sv. Đurđu izrađena je od tkanina proizvedenih u Austriji ili Njemačkoj u posljednjoj četvrtini 19. stoljeća.

Srednji dijelovi su izrađeni od ljubičaste atlas svile proširane srebrnom i zlatnom niti sa stiliziranim motivima granate jabuke, dok su bočne strane od ljubičastog svilenog damasta s tipičnim neorenesansnim motivima četverolista. Tkanina je oštećena.

3.8. Dvije crkvene zastave (kat. br. 3.8. i 3.9.)

Zastave su pripadale župnoj crkvi Sv. Martina u Martijancu, a datirane su u 19. stoljeća. Izrađene su od bijelog damasta i ukrašene bijelom, ukrasnom srebrom protkanom bortom s resama. U sredinu svake od zastava umetnuta je po jedna slika s dva lica, izrađena tehnikom ulja na platnu, također obrubljena ukrasnom bortom.

Slika na prvoj zastavi prikazuje: s jedne strane Immaculatu, a s druge strane Sv. Florijana. Slika na drugoj zastavi prikazuje: s jedne strane neogotičku pokaznicu s dva anđela adoranta, a na drugoj strani sveca biskupa.

Zastave su djelomice oštećene, kao i slike na njima.

4. LITURGIJSKO POSUĐE⁴

4.1. Kalež (kat. br. 4.1.)

Kalež iz župne crkve Presvetog Trojstva u Ludbregu izrađen je šezdesetih godina 17. stoljeća. od djelomično pozlaćenog srebra, iskucanog i lijevanog. Kvalitetne je izvedbe, vjerojatno je rad varaždinskog zlatara (I. Lentić, 1998.)

Sastoji se od šesterolisno profilirane baze i glatkog nodusa u obliku jabuke. Košarica je izvedena na proboj i ukrašena medaljonima s motivom Raspetog Krista, Jaganjca Božjeg i monogramom Majke Božje. Kalež je u dobrom stanju.

4.2. Ciborij (kat. br. 4.3.)

Ciborij iz župne crkve Sv. Martina u Martijancu skladno je oblikovan, pod jakim utjecajem augsburških zlatara, a izrađen je od djelomično pozlaćenog srebra, iskucanog i lijevanog, kao rad nepoznatog majstora s kraja 17. stoljeća (I. Lentić, 1998.). Baza je okrugla, a njezin gornji dio naglašen je prstenom. Ukrašena je akantusovim lišćem. Nodus je kruškolik i također ukrašen. Čaška je izvedena na proboj, ukrašena viticama i lisnatom ornamentacijom. Čaša je glatka i pozlačena. Poklopac je ukrašen akantusovim lišćem te nadvišen raspelom. Ciborij je u dobrom stanju.

4.3. Kalež (kat. br. 4.4.)

Kalež iz župne crkve Sv. Martina u Martijancu, izrađen od djelomično pozlaćenog srebra, iskucanog i lijevanog, datiranje na kraj 17. stoljeća, a svojom obradom, te stilskim i ukrasnim elementima pripada tipu augsburških kaleža (I. Lentić, 1998.).

Baza je šesterolisna i ukrašena splotom akantusovog lišća. Nodus je kruškolik i ukrašen akantusom i cvjetovima. Čaška je izvedena na proboj, s ukrasima preuzetim s baze i nodusa. Čaša je glatka. Kalež je u dobrom stanju.

4.4. Pacifikal (kat. br. 4.8.)

Pacifikal iz župne crkve Presvetog Trojstva rad je domaćeg nepoznatog majstora s početka 19. stoljeća. Izrađen je od pozlaćenog srebra, iskucanog i lijevanog te ukrašenog zelenim kamenovima. Način izradbe podsjeća na radove varaždinskog zlatara Jurja Kunića (I. Lentić, 1998.).

Baza pacifikala je ovalna i ukrašena ružicama i rozetama te medaljonima s prikazima simbola pasije. Nodus se suzuje prema dolje, a ukrašen je. Krakovi križa završavaju trolisno, a ukrašeni su rozetama i zelenim kamenovima. Na križištu je Chorus Christi uokviren zrakama svjetlosti. Pacifikal je u dobrom stanju.

4.5. Dva oltarna svijećnjaka (kat. br. 4.9. i 4.10.)

Svijećnjaci iz Velikog Bukovca od posrebnog lima, lijevanog i iskucanog, rad su majstora L. Petrovića, a datirani u 1857. godine.

Jednokraki su s volutasto razvedenim trokrakim podnožjem koje počiva na nožicama u

obliku spljoštene kugle. Stup im je bogato razveden raznoliko izvedenim nodusima i prstenovima. Košarica je plitka i široka, kao i tanjurić povrh nje. Bogato su ukrašeni raznolikim vegetabilnim ornamentima po cijeloj površini od postolja do košarice.

5. CRKVENE KNJIGE⁵

Tri misala i jedna Biblija, izloženi u Zbirci sakralne umjetnosti Ludbreg, iz crkve su Presvetog Trojstva u Ludbregu.

5.1. *Missale Romanum* (kat. br. 5.1.)

München, ex Typographeo Ioannis laecklini, Sumptibus Joannis Christophori Erhard & Matthiae Piscatoris, 1668. 2°

Misal je uvezan u drvene korice presvučene smeđom kožom sa slijepotiskom. Na naslovnoj stranici je bakrorez. U knjizi je pet bakroreznih tabli autora G. Ae. Wolfganga. Bakrorez uz kanonski tekst ima temu Raspeća. Tisak teksta izveden je crnim i crvenim slovima s figuralnim drvoreznim inicijalima. Misal je u lošem stanju.

5.2. *Missale Romanum* (kat. br. 5.2.)

Salzburg, Sumptibus Sebastiani Haupt, 1674. 2°

Misal je uvezan u crne kožnate korice sa zlatotiskom. Taj uvez dao je načiniti župnik Josip Binder 1887. godine. Tisak teksta izveden je crnim i crvenim slovima. Na naslovnoj stranici je bakrorez, a četiri bakrorezne table u knjizi, čiji autor je D. Tscherning. Početne stranice, kao i stranice uz važnije nedjelje u crkvenoj godini opremljene su bakroreznim okvirima s prizorima iz Starog i Novog zavjeta. Misal je u prilično dobrom stanju.

5.3. *Missale Romanum* (kat. br. 5.3.)

Venecija, Ex Typographia Balleonianâ, 1792. 2°

Misal je uvezan u crne kožnate korice. Tisak teksta izveden je crnim i crvenim slovima. Na predlistu je bakropis, a u knjizi još četiri bakrorezne table raznih autora u stilu venecijanskog kasnog baroka. U tekstu su i drvorezni inicijali. Misal je u dobrom stanju.

5.4. *Goldene klassiker - Bibel* (kat.br. 5.4.)

Berlin-Leipzig-Wien, Benjamin Harz, 1867. (datum odobrenja za tisak) 2°

Biblija je uvezana u crne kožnate korice sa zlatotiskom. Tisak je izveden crnim i crvenim slovima. Na predlistu se nalazi portret pape Leona XIII. izveden u kromolitografiji, a u knjizi se nalazi 60 tabli kromolitografija i toniranih mezzotinta u nazarenskom stilu, raznih autora. Uz tekst je veći broj drvopisnih ilustracija i ukrasnih inicijala. Biblija je dobro očuvana.

Bilješke:

1. Dr. Doris Baričević, Katalog stalnog postava Zbirke sakralne umjetnosti Ludbreg, 1998.
2. Mr. Mirjana Repanić-Braun, Katalog stalnog postava Zbirke sakralne umjetnosti Ludbreg, 1998.

3. Jelena Ivoš, Katalog stalnog postava Zbirke sakralne umjetnosti Ludbreg, 1998.
4. Dr. Ivo Lentić, Katalog stalnog postava Zbirke sakralne umjetnosti Ludbreg, 1998.
5. Dr. Milan Pelc, Katalog stalnog postava Zbirke sakralne umjetnosti Ludbreg, 1998.

Literatura:

1. Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb, 1979.
2. Enciklopedija likovne umjetnosti I.-IV., Zagreb, 1969.
3. Umjetnička topografija Hrvatske - Ludbreg, Zagreb, 1997.
4. Od svagdana do blagdana, katalog izložbe, Zagreb, 1996.
5. Katalog stalnog postava zbirke sakralne umjetnosti, Ludbreg, 1998.

Nela Tarbuk / Venija Bobnjarić Vučković

Die ständige Ausstellung der Sammlung sakraler Kunst der Pfarren Ludbreg, Donji Martijanec, Sveti Đurđ und Veliki Bukovec (Kapelle des Hl. Kreuzes, Schloß Batthyany, Ludbreg)

Die ständige Ausstellung der Sammlung sakraler Kunst wird in der Kapelle des Heiligen Kreuzes und ihren Nebenräumlichkeiten im Erdgeschoß des westlichen Flügels des Schlosses Batthyany in Ludbreg untergebracht. Es geht hier um den Ort, an dem sich eine wundersame Umwandlung von Wein in das sichtbare Blut Christi ereignete, das in der Ampel der berühmten in der Pfarrkirche der Heiligen Dreifaltigkeit in Ludbreg untergebrachten Monstranz aufbewahrt wird.

Der erste Teil der Sammlung ging aus der von Želimir Laszlo entworfenen Ausstellung der Archivmaterialien über das Allerheiligste Blut Christi 1996 hervor. Der zweite Teil der Sammlung wurde 1998 eröffnet. Die Autoren der Ausstellung waren Mag. M. Beusan und Prof. Nela Tarbuk, und ihre Mitarbeiter an der fachlichen Betreuung des Materials waren Dr. Doris Baričević, Mag. Mirjana Repanić Braun, Prof. Jelena Ivoš, Dr. Ivo Lentić und Dr. Milan Pele. In der Sammlung befinden sich insgesamt 29 Exponate, davon 6 Gegenstände der Stein- und Holzplastik aus dem 17. und 18. Jahrhundert, 4 Leinwandgemälde aus dem 19. Jahrhundert, 7 Exemplare der sehr wertvollen Kirchengewänder aus dem 18. Jahrhundert, 2 Kirchenflaggen, 6 Gegenstände des Liturgiegeschirrs höchster Qualität aus dem 17., 18. und 19. Jahrhundert, von den einheimischen Meistern aus Varaždin, sowie 4 Kirchenbücher aus dem 18. und 19. Jahrhundert mit sehr wertvollen Tabellen in Kupferstich. Alle diese Gegenstände wurden in den Pfarren Ludbreg, Donji Martijanec, Sveti Đurđ und Veliki Bukovec gesammelt. Die ausgestellten Wertgegenstände liefern ein Bild der Quantität und des Reichtums des Inventars, was vor allem für das Barock in Ludbreg und seiner Umgebung gilt. Die barocke Tradition wirkte bis tief in das 19. Jahrhundert. An der Wende zum 19. Jahrhundert kommt es zu größeren stilistischen Eingriffen, wovon auch die ausgestellten Gegenstände aus dieser Periode zeugen. Ihr Wert spiegelt sich im geschichtlichen Kontext wieder, wobei sie zugleich neue künstlerische Tendenzen illustrieren.